

תורת הגמול המקראית

ד"ר דוד כהן צמח

שיעור 1: מהי תורת הגמול המקראית? חלק א

עובדיה א, 15

כי קרוב יום יהוה על כל הגוים כאשר עשית יעשה לך גמלה ישוב בראשך

תהלים צד, 2

הנשא שפט הארץ השב גמול על גאים

שמות כג, 20-21

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי. השמר מפניו ושמע בקלו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו.

יחזקאל קויפמן, תולדות האמונה הישראלית, כרך א (מוסד ביאליק, תשל"ו), עמ' 286

הויה על אלוהית

דברי האל מרדוך, שורפו לוח ה-ו, בתוך: יחזקאל קויפמן, תולדות האמונה הישראלית, כרך א

(מוסד ביאליק, תשל"ו), עמ' 346

לא אדע מה חטא האיש ובמה ירפא

תהלים לג, 13-14

משמים הביט יהוה ראה את כל בני האדם. ממכון שבתו השגיח אל כל ישבי הארץ.

ישעיה יד, 16

ראיה אליה ישיחו אליה יתבוננו הנה האיש מרגיז הארץ מרעיש ממלכות

דברים ה, 25-26

...ויאמר יהוה אלי שמעתי את קול דברי העם הנה אשר דברו אליה היטיבו כל אשר דברו. מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם.

בראשית א

(1) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. (2) והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים. (3) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. (4) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. (5) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. (6) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. (7) ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן. (8) ויקרא אלהים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני. (9) ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ויהי כן. (10) ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וירא אלהים כי טוב. (11) ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע ועץ פרי עשה פרי למיננו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן. (12) ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ פרי עשה פרי אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים כי טוב. (13) ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי. (14) ויאמר אלהים יהי מאורת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים. (15) והיו למאורת ברקיע השמים להאיר על הארץ ויהי כן. (16) ויעש אלהים את שני המאורת הגדלים את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים. (17) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך וירא אלהים כי טוב. (18) ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי. (19) ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים. (20) ויברא אלהים את התניננים הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשות אשר שרצו המים למינהם ואת כל עוף כנף למינהו וירא אלהים כי טוב. (21) ויברך אתם אלהים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים בימים והעוף ירב בארץ. (22) ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי. (23) ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה ויהי כן.

(25) ויעש אלהים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינהו וירא אלהים כי טוב. (26) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ. (27) ויברא אלהים את האדם בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם (28) ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ. (29) ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה. (30) ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רמש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן. (31) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי.

שמות כ, 2

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים

שיעור 2: מהי תורת הגמול המקראית? חלק ב

בראשית א - ב, 1-3

(1) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. (2) והארץ הייתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים. (3) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. (4) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. (5) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. (6) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. (7) ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן. (8) ויקרא אלהים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני. (9) ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ויהי כן. (10) ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וירא אלהים כי טוב. (11) ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למיננו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן. (12) ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ פרי עשה פרי אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים כי טוב. (13) ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי. (14) ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים. (15) והיו למאורת ברקיע השמים להאיר על הארץ ויהי כן. (16) ויעש אלהים את שני המארת הגדלים את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים. (17) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ. (18) ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך וירא אלהים כי טוב. (19) ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי. (20) ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים. (21) ויברא אלהים את התנינים הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים למיניהם ואת כל עוף כנף למינהו וירא אלהים כי טוב. (22) ויברך אתם אלהים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים בימים והעוף ירב בארץ. (23) ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי. (24) ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה ויהי כן. (25) ויעש אלהים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינהו וירא אלהים כי טוב. (26) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ. (27) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם. (28) ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ. (29) ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה. (30) ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רמש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן. (31) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי.

(1) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. (2) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. (3) ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות.

דברים ד, 1, 5-8

ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ אשר יהוה אלהי אבותיכם נתן לכם.

[...]

ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יהוה אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה. ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כיהוה אלהינו בכל קראנו אליו. ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום.

ויקרא כו, 3-4; 14-17

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם. ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו.

[...]

ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה. ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי. אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק וזרעכם ואכלהו איביכם. ונתתי פני בכם ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם שנאיכם ונסתם ואין רדף אתכם.

ירמיהו ה, 21-28

שמעו נא זאת עם סכל ואין לב עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו. האותי לא תיראו נאם יהוה אם מפני לא תחילו אשר שמתני חול גבול לים חק עולם ולא יעברנהו ויתגעשו ולא יוכלו והמו גליו ולא יעברנהו.

ולעם הזה היה לב סורר ומורה סרו וילכו. ולוא אמרו בלבבם נירא נא את יהוה אלהינו הנתן גשם וירה ומלקוש בעתו שבעת חקות קציר ישמר לנו. עונותיכם הטו אלה וחטאותיכם מנעו הטוב מכם. כי נמצאו בעמי רשעים ישור כשה יקושים הציבו משחית אנשים ילכדו. ככלוב מלא עוף כן בתייהם מלאים מרמה על כן גדלו ויעשירו. שמנו עשותו גם עברו דברי רע דין לא דנו דין יתום ויצליחו ומשפט אביונים לא שפטו.

ויקרא כ, 22-26

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל הַקְּתִי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטֵי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִקְיֹא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשֹׁבֵת בָּהּ. וְלֹא תֵלְכוּ בַחֲקֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם כִּי אֵת כָּל אֱלֹהֵי עֲשׂוּ וְאֶקֶץ בָּם. וְאָמַר לְכֶם אֲתֶם תִּירְשׁוּ אֶת אֲדֹמְתָם וְאֲנִי אֶתְנַנֶּה לְכֶם לְרֵשֶׁת אֶתְּךָ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים. וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לְטָהוֹר וְלֹא תִשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לְכֶם לְטֹמֵא. וְהִיִּיתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאַבְדַּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי.

שיעור 3: החיים - גן עדן או גיהנום? (א)

בראשית ב, 4-25

(4) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים. (5) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יהוה אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה. (6) ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה. (7) וייצר יהוה אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. (8) וישע יהוה אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. (9) ויצמח יהוה אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע. (10) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. (11) שם האחד פישון הוא הסבב את כל ארץ החוילה אשר שם הזיב (12) וזהב הארץ ההוא טוב שם הבדלח ואבן השהם. (13) ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב את כל ארץ כוש. (14) ושם הנהר השלישי תדקל הוא ההלך קדמת אשור ונהר הרביעי הוא פרת. (15) ויקח יהוה אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה.

(16) ויצו יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל. (17) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות. (18) ויאמר יהוה אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. (19) וייצר יהוה אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו. (20) ויקרא האדם לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר כנגדו. (21) ויפל יהוה אלהים תרדמה על האדם וישן ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה. (22) ויבן יהוה אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם. (23) ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת. (24) על פן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד. (25) ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו.

בראשית ג, 1-24

(1) והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה יהוה אלהים ויאמר אל האשה אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן. (2) ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל. (3) ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו. (4) ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמתו. (5) כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב ורע. (6) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל. (7) ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירום הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת. (8) וישמעו את קול יהוה אלהים מתהלך בגן לרוח היום ויתחבא האדם ואשתו מפני יהוה אלהים בתוך עץ הגן. (9) ויקרא יהוה אלהים אל האדם ויאמר לו איכה. (10) ויאמר את קלף שמעתי בגן ואירא כי עירם

אֲנִי וְאַחֲבָא. (11) וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עִירָם אֶתָּה הַמֶּן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֲכֹל מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ. (12) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נָתַתָּה לִּי מִן הָעֵץ וְאֲכַל. (13) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה זֹאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הִשְׂיֵאֲנִי וְאֲכַל. (14) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֵל הִנֵּחֵשׁ כִּי עָשִׂית זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל גַּחֲנֶךָ תֵּלֵךְ וְעִפְרָ תֹאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. (15) וְאִיבָה אִשִּׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעָךָ וּבֵין זָרְעָהּ הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עֲקֵב. (16) אֵל הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אֲרֵבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהִרְנָה בְּעֵצָב תִּלְדִּי בָנִים וְאֵל אִשָּׁה תִּשׁוּקֶתְךָ וְהוּא יִמְשַׁל בְּךָ. (17) וְלָאָדָם אָמַר כִּי שְׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאָדָמָה בְּעִבּוּרָךָ בְּעֲצָבוֹן תֹּאכְלֶנָה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. (18) וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לְךָ וְאֲכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה. (19) בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבְבָה אֵל הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי עִפְרָ אַתָּה וְאֵל עִפְרָ תִּשׁוּב. (20) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל חַי. (21) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם. (22) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרַע וְעָתָה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאֲכַל וְחַי לְעֹלָם. (23) וַיִּשְׁלַחֵהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן עֵדֶן לְעַבְדָּה אֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם. (24) וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לְגַן עֵדֶן אֶת הַכְּרִבִּים וְאֶת לֶהֱט הַחֹרֵב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשָׁמֵר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים.

פרקי דרבי אליעזר, פי"ב

אמר הקב"ה. אני יחיד בעולמי וזה יחיד בעולמו, אני אין פריה ורביה לפני וזה אין פריה ורביה לפניו. לאחר מכן יאמרו הבריות הואיל ואין לפניו פריה ורביה הוא שבראנו.

פירוש רש"י על בראשית ב, 18

לא טוב היות האדם לבדו – שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה יחיד בעליונים ואין לו זוג וזה יחיד בתחתונים ואין לו זוג.

פירוש רש"י על בראשית ג, כ"ב

ועתה פן ישלח ידו... ומשיחיה לעולם הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו ולומר אף הוא אלוה.

דברים א, 39

וּטְפַכֶּם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְבוֹ יְהִיָּה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרַע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׂמָּה וְלָהֶם אֲתַנְּנָה וְהֵם יִירְשׁוּהָ

שמואל ב יט, 36

בן שְׁמֹנִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם הַאֲדַע בֵּין טוֹב לְרָע אִם יִטַּעַם עֲבַדְךָ אֶת אֲשֶׁר אֶכֶל וְאֶת אֲשֶׁר אֲשַׁתָּה אִם אֲשַׁמַּע עוֹד בְּקוֹל שָׁרִים וְשָׁרוֹת וְלָמָּה יִהְיֶה עֲבַדְךָ עוֹד לְמִשְׁאָאֵל אֶל אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ

שמואל ב יד, 17

...כִּי כַמְלֵאךְ הָאֱלֹהִים בֶּן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לְשִׁמְעֵי הַטוֹב וְהָרַע וַיְהוּהָ אֱלֹהֶיךָ יְהִי עִמָּךְ

שמואל ב יד, 20

...וְאֲדֹנָי חָכַם כְּחִכְמַת מֶלֶאךְ הָאֱלֹהִים לְדַעַת אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּאָרֶץ

בראשית לא, 24

וַיְבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבֵן הָאֲרָמִי בְּחֶלֶם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן תִּדְבַר עִם יַעֲקֹב מִטוֹב עַד רָע.

איוב יד, 1

אָדָם יֵלֹד אִשָּׁה קָצָר יָמִים וּשְׁבַע רִגְזוֹ

שיעור 4: החיים – גן עדן או גיהנום? (ב)

דברים ל, 15-16; 19-20

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע. אשר אנכי מצוה היום לאהבה את יהוה אלהיך ללכת בדרךיו ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו וחיית ורבית וברכה יהוה אלהיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשתה... העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך. לאהבה את יהוה אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו פי הוא חיה וארך ימיה לשבת על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם.

תהלים נא, 7

הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי

איוב ה, 6-7

כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל. כי אדם לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף.

קהלת א, 18

כי ברב חכמה רב כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב

משלי יב, 11

עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים חסר לב

משלי כח, 19

עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש

תהלים קד, 1, 14-15, 23-35

ברכי נפשי את יהוה יהוה אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת.

[...]

מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבדת האדם להוציא לחם מן הארץ. ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד.

[...]

יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. מה רבו מעשיהו יהוה כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה. זה הים גדול ורחב ידיים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדלות. שם אגיות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו. כלם אליה ישברון לתת אכלם בעתו. תתן להם ילקטון תפתח ידה ישבעון טוב. תסתיר פניהו יבהלון תסוף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון. תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה. יהי כבוד יהוה לעולם ישמח יהוה במעשיו. המביט לארץ ותראע יגע בהרים ויעשנו. אשירה ליהוה בחיי אומרה לאלהי בעודי. יערב עליו שיחי אנכי אשמח ביהוה. יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את יהוה הללויה.

תהלים קכח

(1) שיר המעלות אשרי כל ירא יהוה ההלך בדרךיו. (2) יגיע פפיה כי תאכל אשריה וטוב לה. (3) אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בניה כשתלי זיתים סביב לשלחנה. (4) הנה כי כן יברך גבר ירא יהוה. (5) יברכה יהוה מציון וראה בטוב ורושלים כל ימי חייה. (6) וראה בנים לבניה שלום על ישראל.

שיעור 5: הין ועוול

בראשית ד

(1) והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי איש את יהוה. (2) ותסוף ללדת את אחיו את הבל ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה. (3) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה ליהוה. (4) והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן וישע יהוה אל הבל ואל מנחתו. (5) ואל קין ואל מנחתו לא שעוה ויחר לקין מאד ויפלו פניו. (6) ויאמר יהוה אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך. (7) הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת ריבך ואלריך תשווקתו ואתה תמשל בו. (8) ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו. (9) ויאמר יהוה אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי. (10) ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה. (11) ועתה ארוור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך. (12) כי תעבד את האדמה לא תסוף תת כחה לך נע ונד תהיה בארץ. (13) ויאמר קין אל יהוה גדול עוני מנשוא. (14) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי יהרגני.

(15) ויאמר לו יהוה לכן כל הרג קין שבעתים יקם וישם יהוה לקין אות לבלתי הכות אתו כל מצאו. (16) ויצא קין מלפני יהוה וישב בארץ נוד קדמת עדן. (17) וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך. (18) ויולד לחנוך את עירד ועירד ילד את מחויאל ומחויאל ילד את מתושאל ומתושאל ילד את למך. (19) ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה. (20) ותלד עדה את יבל הוא היה אבי יושב אהל ומקנה. (21) ושם אחיו יובל הוא היה אבי כל תפיש כנור ועוגב. (22) וצלה גם היא ילדה את תובל קין לטש כל חרש נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה. (23) ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך האזנה אמרתי כי איש הרגתי לפצעי וילד לחברתי. (24) כי שבעתים יקם קין ולמך שבעים ושבעה. (25) וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ויקרא את שמו שת כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין. (26) ולשת גם היא ילד בן ויקרא את שמו אנוש אז הוחל לקרא בשם יהוה.

שמואל ב כא, 16

וישבו בנב אשר בילידי הרפה ומשקל קינו שלש מאות משקל נחשת והוא חגור חדשה ויאמר להפכות את דוד

בראשית ג-ד

וְאֵל אִישׁוֹ תְּשׁוּקָתוֹ   =   וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ
וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ   =   וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ

האישה והאיש   =   והוא ימשל בך
היצר וקין   =   ואתה תמשל בו

אדם וחווה   אִיכָּה   מִה זֹאת עָשִׂיתָ   כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אָרוּר אַתָּה
קין והבל   אִי הִבֵּל אַחִיךָ   מִה עָשִׂיתָ   וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה

זכריה ד, 10

כִּי מִי בּוֹ לְיוֹם קִטְנוֹת וְשִׁמְחוֹ וְרָאוּ אֶת הָאֲבֵן הַבְּדִיל בְּיַד זָרְבָבֶל שִׁבְעָה אֱלֹהֵי עֵינֵי יְהוָה הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים
בְּכֹל הָאָרֶץ

ירמיהו כג, 23-24

הָאֱלֹהִי מִקְרֹב אֲנִי נֹאֵם יְהוָה וְלֹא אֱלֹהִי מֵרֶחֶק. אִם יִסְתֵּר אִישׁ בַּמַּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נֹאֵם יְהוָה הֲלוֹא
אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא נֹאֵם יְהוָה.

ירמיהו יז, 9-10

עֵקֶב הִלַּב מִכָּל וְאָנֵשׁ הוּא מִי יִדְעֶנּוּ. אֲנִי יְהוָה חֲקֹר לֵב בַּחַן כְּלִיּוֹת וְלִתְּתָ לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ כַּפְרֵי מַעֲלָלָיו.

דברי הימים א כט, 17-18

וַיִּדְעַתִּי אֱלֹהִי כִּי אַתָּה בַּחַן לִבָּב וּמִיִּשְׁרִים תִּרְצֶה אֲנִי בִישָׁר לִבָּבִי הַתְּנַדְּבָתִי כָּל אֱלֹהֵי וְעַתָּה עִמָּךְ הִנְמַצָּאוּ
פֹּה רְאִיתִי בְּשִׁמְחָה לְהַתְּנַדֵּב לָךְ. יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵינוּ שָׁמְרָה זֹאת לְעוֹלָם לְיִצְחָר
מִחֲשָׁבוֹת לִבָּב עִמָּךְ וְהִכֵּן לִבָּבְךָ אֵלֶיךָ.

בראשית יב, 3

וְאַבְרָהָם מְבָרְכִיהָ וּמְקַלְלָהּ אַאֲר וְנִבְרָכְנוּ בָּהּ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה

שמות כ, 12

כִּבְד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכּוּן יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ

במדבר יד, 33

וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בְּמַדְבַּר אַרְבַּעַיִם שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת זְנוּתֵיכֶם עַד תֵּם פְּגָרֵיכֶם בְּמַדְבַּר

תהלים קט, 9-10

יְהִיוּ בְנֵי יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה. וְנוֹעַ יְנוּעוּ בְנֵיו וְשִׂאלוּ וּדְרָשוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם

דברים כח, 65-67

וּבְגוּיִם הֵהֱם לֹא תִרְגִּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לָךְ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נַפְשׁ. וְהָיוּ חַיֶּיךָ תִּלְאִים לָךְ מִנְּגֵד וּפְחַד־תִּלְלָה וְיוֹמָם וְלֵילָה לֵילָה וְלֵילָה בְּחַיֶּיךָ. בְּבִקְרָתָאמְרֵי מִי יִתֵּן עָרֵב וּבָעָרֵב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בִּקְרָתָאמְרֵי לְבַבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמְרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה.

ויקרא יח, 28

וְלֹא תִקְיָא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאַכֶם אֶתְהָ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם

מלכים ב כא, 8

וְלֹא אִסִּיף לְהַנִּיד רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְוֹתֶם רַק אִם יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִים וְלִכְלֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְם עַבְדֵי מֹשֶׁה

במדבר לה, 25-28

וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֶצַח מִיַּד גַּאֵל הַדָּם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מִשַּׁח אֹתוֹ בְּשִׁמְן הַקֹּדֶשׁ. וְאִם יֵצֵא יֵצֵא הָרֶצַח אֶת גְּבוּל עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה. וּמִצָּא אֹתוֹ גַּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מְקַלְטוֹ וְרֶצַח גַּאֵל הַדָּם אֶת הָרֶצַח אֵין לוֹ דָם. כִּי בָעִיר מְקַלְטוֹ יֵשֶׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֶצַח אֶל אָרֶץ אַחֲזָתוֹ.

בראשית יח, 17-33

(17) ויהוה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. (18) ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ. (19) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יהוה לעשות צדקה ומשפט למען הביא יהוה על אברהם את אשר דבר עליו. (20) ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד. (21) ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה. (22) ויפנו משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עמד לפני יהוה. (23) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. (24) אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה. (25) חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט. (26) ויאמר יהוה אם אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם. (27) ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר. (28) אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה את כל העיר ויאמר לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה. (29) ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור הארבעים. (30) ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אולי ימצאון שם שלשים ויאמר לא אעשה אם אמצא שם שלשים. (31) ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור העשרים. (32) ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה. (33) וילך יהוה כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו.